

Terschelling, 23 september 2017

Juryrapport Wubbo Ockels Brandaris Prijs 2017

Galileo's ontdekking, 400 jaar geleden, dat de aarde niet het middelpunt was van het heelal, maar slechts een bal in vrije val, gewoon een planeet zoals elke andere, was een bevrijding. Niet langer was de aarde het afvoerputje van de kosmische hiërarchie waarin de mensheid zich gevangen waande. Nee, zij bleek vrij te bewegen tussen gelijken in een oneindig universum dat zich nu voor ons opende. *The sky is the limit.*

Totdat 350 jaar later de Gaia-hypothese van James Lovelock de mensheid weer terug in zijn hok stopte. Werkend voor NASA, stelde Lovelock vast dat de atmosfeer van alleen de aarde constant in onbalans verkeerde. Conclusie: de aarde leeft als geen andere planeet in ons stelsel. Er is geen *Planet B*.

Zo keerde de aarde terug in het centrum van ons universum, en vond de mens zich opnieuw gevangen, deze keer in een flinterdun atmosfeertje. Droomt niet van *Star Trek* en de *United Federation of Planets*. Hier beneden gebeurt het.¹

Astronauten weten dat. Op 300 km hoogte zien zij de schoonheid en kwetsbaarheid van *Planet A* met eigen ogen. Na 112 rondjes om de aarde in één week wist Wubbo: "Mens, natuur en de aarde zijn onscheidbaar."² Wij zijn allemaal astronauten van ruimteschip aarde."

De winnares van de Wubbo Ockels Brandaris Prijs 2017 heeft deze afhankelijkheid aan den lijve ondervonden. Want ook de poolreiziger legt haar leven in de handen van de techniek, om te exploreren wat zich buiten onze dagelijkse leefwereld afspeelt en hoe dat met ons verband houdt.

Ze heeft het geprobeerd, maar geen baan bleek bestand tegen haar hang naar vrijheid en avontuur. Die trok haar op jonge leeftijd de oceaan over, naar de Rockies, en van daar naar alsmat extremere plaatsen. In 2008 werd zij de eerste vrouw die in één jaar de noordpool, de zuidpool, en de koudedepool in Siberië bereikte en de Groenlandse ijskap overstak op ski's. Ze viel voor het ijs. Zo puur, zo onherbergzaam, zo anders. Ver van alles en op zichzelf aangewezen komt zij tot leven. Op de pool te kunnen zijn, dat is vrijheid. Hoeveel haar vrijheid haar lief is lees je af aan de offers die zij ervoor brengt. Ze heeft het prachtig opgeschreven in haar boek *Tegenpolen*.

Tegen de witte schoonheid steekt de snelle aftakeling in het poolgebied onder de invloed van klimaatverandering lelijk af. Dat het zo snel ging had zij niet durven denken. Dat verhaal werd veel te weinig en ineffectief verteld. Sindsdien werkt zij onvermoeibaar als filmmaker, spreker, klimaatjournalist, en poolreiziger om klimaatverandering een gezicht te geven.

Ze trekt naar onherbergzame plaatsen en laat zien wat de droge data en grafieken werkelijk betekenen voor het leven in gebieden waar de klimaatrot in zit. Hoe grotendeels buiten ons gezichtsveld de Metamorfofen onomkeerbaar worden, en eeuwenoude zekerheden door het openbrekend ijs de zee in zakken of verdrogen waar je bij staat. De Fremtid (de Vreemde Tijd, zoals de Denen de toekomst noemen) is het heden binnengedenderd. Inuit kennen hun ijs niet meer; Sherpa's worden vermorzeld in onvermoede lawines; mensen op Sint-Maarten zullen voortaan hun wind wantrouwen. Wat permanent leek blijkt eindig. Alles anders, alles vreemd.

¹ Het voorgaande is ontleend aan het recente boek "Oog in oog met Gaia - acht lezingen over het nieuwe klimaatregime" van de Franse socioloog Bruno Latour (Octavo, nov. 2017).

² De laatste zin van zijn afscheidsbrief: http://static1.ad.nl/static/asset/2014/Happy_Energy_religion_5281.pdf.

Middels films, blogs, boeken, lezingen, televisie, en radio brengt zij de urgentie onze huiskamers, scholen en vergaderzalen binnen. “Climate change is soon coming to a town near you!”³

Een kleine greep:

In de film *Himalaya Alert!* onderzoekt zij de snelle veranderingen op de Mount Everest door er zelf op te klimmen. Ze won er prijzen mee op filmfestivals.

Dankzij haar prachtige serie Klimaatjagers, uitgezonden in 45 landen, zagen miljoenen huishoudens de signalen van de naderende *tipping points* in het klimaatsysteem.

Haar documentaire *Sea Blind* onthulde de destructieve werking van de onbeteugelde zeescheepvaart op het zee- en landijs. Voor Tweede Kamerleden, delegaties op de klimaatconferentie in Parijs en televisiekijkers een indringende confrontatie met onze blinde vlek voor de zee.

Meer dan eens riskeerde zij voor haar werk haar leven. Op Mount Everest dumpte een sneeuwlavine haar in een gletsjerspleet. En drie jaar terug, toen zij van de Noordpool naar Canada probeerde te skiën, konden we zowat live volgen hoe de nieuwe noordpool stormen, schotsen en scheuren inzette om haar team van zich te verjagen – evacuatie werd onvermijdelijk.

Met de moed en volharding waarmee zij de barre omstandigheden in poolstreken, bergen en woestijnen trotseert, trekt zij ook haar projecten van de grond. Haar liefde en overtuiging zijn sterker dan de scepsis, tegenwerking, en geldtekorten die zij op haar weg vindt. In tien jaar heeft zij – volledig autonoom en op eigen kracht - een indrukwekkend, uniek, en dwingend oeuvre opgebouwd.

Vier jaar geleden, hier in het duin, riep Wubbo op onze verbondenheid met de natuurlijke rijkdom die onze planeet uniek maakt vooral ook in onze hárten te dragen. “Daar word je sterk van,” sprak hij, “ratio is belangrijk, maar er is meer nodig.” De top van het Nederlandse bedrijfsleven moest het onlangs beamen. “Je weet het, maar als je er bent is het toch wel even wat anders. Dat komt wel binnen,” zei een van hen nadat hij met 20 collegae door onze winnares in Spitsbergen met de neus op de smeltende feiten was gedrukt. Daarna bleken maatregelen mogelijk.

We kunnen niet allemaal de ruimte in of naar de noordpool. Daarom is het zo belangrijk dat de Metamorfozen die de Fremtid vormen verbeeld worden zoals zij dat doet en wij de hartstocht kunnen invoelen van ambassadeurs zoals jij, Bernice Notenboom.

- EINDE -

(Tekst: Mark Olsthoorn)

³ De tagline op <http://www.bernicenotenboom.com/> (bezocht 21/9/2017).